

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Τέταρτος

Συνδρομή ἰτησαί: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰαννουαρίου ἐκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἰτησαί.—Γραφεῖον τῆς Αἰτουθυσίας: Ὅδὸς Σταδίου, 6.

3 Ἰουλίου 1877

ΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΑΘΗΝΑΙ

Οἱ Ἕλληνες εἰσιν ἀπαθεῖς. Βασιλεῖς καὶ Πρίγκιπες ἀφικνοῦνται καὶ ἀναχωροῦσιν, ἐλκύνοντες ἀπλῶς τὰ βρεννητικὰ τῶν παροδιτῶν βλέμματα καὶ τὰς κρίσεις καὶ ἐπικρίσεις αὐτῶν, οὐδεμίαν ἐντύπωσιν προξενούντες. Ὅσα δ' ἀφορᾷ εἰς τοὺς τῶν διαφόρων δυνάμειν πρέσβεις, ἡ πρωτεύουσα εἶναι κεκορησμένη, ὥστε ἔρχονται καὶ ἀπέρχονται ἀθορύβως ὡς αἱ τοῦ ἔτους ὥραι.¹

* *

Ἡ ἐπίσημος εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἑλλάδος παρουσιάσας μου ἐγένετο ἐν τοῖς ἀνακτόροις τῶν Ἀθηνῶν, τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος ἕνεκα τούτου ἐκ τῆς θερινῆς αὐτῆς διαμονῆς εἰς τὴν πρωτεύουσαν κατελθούσης. Τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως Γεωργίου εἶναι λεπτὸν, χροιάς ὑποχρολεῦκου μὲ ὀφθαλμοὺς καὶ στόμα ἐκφραστικῶς ἀγαθότητος καὶ ἀποφασιστικότητος. Ἡ φυσιογνωμία του δεικνύει τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ, ὅστις εἶναι τίμιος, εὐλικρινής, ἀπροσποίητος ἄληθης, Σάξωνος φύσις, ἀπομακρύνουσα πᾶσαν ὑποψίαν καὶ ἐλκύνουσα ἐμπιστοσύνην.

Παρέργως πωρ καὶ διὰ τὸ εὐάρεστον, οὕτως εἰπεῖν, τῆς ἀπεικονίσεως τῆς ἐπικρατούσης ἐν τῇ ἑλληνικῇ Αὐλῇ ἐθιμοταξίας ἐκθέτω ἐνταῦθα τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐγένετο ἡ παρουσιάσας τῆς συζύγου τοῦ πρέσβους τῆς Ἀμερικῆς εἰς τὴν βασιλίσσαν. Πρῶτον ἀπαιτεῖται φιλοφρονητικὴ τις ἐπίσκεψις τῇ Μεγάλῃ Κυρίᾳ, ἣτις ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἐπιστρέφει αὐτὴν ἀκολούθως ἑτέρα ἐπίσκεψις ὀφείλεται εἰς τὴν ἡγουμένην τοῦ διπλωματικοῦ σώματος, δηλαδὴ εἰς τὴν σύζυγον τοῦ πρέσβους τοῦ ἐπὶ μακρότερον χρόνον παρὰ τῇ Αὐλῇ διαπεπιστευμένου, καὶ μετὰ τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς ἐπισκέψεως ταύτης, τυπικὴ τις ἐπιστολὴ πέμπεται αὐτοῦσα παρὰ ταύτης ἢ ἀπευθυνθῆ εἰς τὴν Μεγάλην Κυρίαν διὰ τὴν πρὸς τὴν Βασιλίσσαν παρουσιάσιν. Τὸ νὰ συμμορφωθῆ τις πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις ταύτας εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ μὲν Αὐλὴ διημέρευεν ἐν Κηφισσίᾳ, δώδεκα περίπου μίλια ἀπεχούση τῆς πρωτεύου-

1. Ἐν τούτοις μορῶς τις διπλωμάτης, ὁ κ. Διδεβίλ, γραμματεὺς τῆς γαλλικῆς πρεσβείας ἐν Ἀθήναις διατελέσας, λέγει ἐν τῷ ἐσάτῳ δημοσιευθέντι ἡμερολογίῳ του: «Ἡ ἀριεὶς γραμματεὺς πρεσβείας εἶναι συμβῆν διὰ τὰς Ἀθήνας.» Σ τ. Δ.

σης, ἡ δὲ κυρία πρεσβευτοῦ πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ θάλλους τῶν Ἀθηνῶν, καθότι ἀφίχθημεν περὶ μέσον θέρος, κατόκει ἐν Πειραιεῖ, πέντε μίλια δηλ. μακρὰν πρὸς τὴν ἀντίθετον διεύθυνσιν, δὲν ἦτο ἀπλοῦν ἄθυρμα. Ἀλλὰ τί εἰσι μακρὰ ἀμαξοπορεῖαι, δι' ἐδῶν μεστῶν κόνεως, ἐν μέσῳ θέρει, ἢ ἡ ἀπώλεια πολλῶν πολυτίμων ὠρῶν, ἀπέναντι παραβάσεώς τινος τῶν βασιλικῶν τούτων ἐθιμοτυπιῶν, ἅς ἀπὸ πολλῶν ἤδη γενεῶν ἡ Εὐρώπη καθιέρωσεν ὡς δόγματα τῶν δυναστειῶν; Οἱ πορευόμενοι εἰς Κόρινθον ἢ εἰς Αὐλὰς ὀφείλουσι νὰ βαδίσωσι τὴν ὁδόν, ἣτις τοῖς εἶναι προκεχαραγμένη. Ἀφοῦ λοιπὸν ἡ σύζυγος τοῦ Ἀμερικανοῦ πρέσβους ἐξετέλεσε τὰς εἰς Κηφισσίαν καὶ Πειραιᾶ ἐκδρομὰς, ἤλθεν ὁ ἀγγελιαφόρος τῆς βασιλίσσης, φέρων ἐπιστολὴν μετὰ τῶν βασιλικῶν ἐμβλημάτων, ἔριζουσαν τὴν ἡμέραν τῆς παρουσιάσεως καὶ περιελείουσαν προσκλητήριον διὰ τὸ γεῦμα.

Εἰς τὸ μαρτύριον τοῦτο τῆς ἐθιμοταξίας δὲν υποβάλλεται τις πλέον ἢ ἅπαξ· μία καὶ μόνη στροφή τῆς χρυσῆς κλειδῶς ἀνοίγει τὸ κλεῖθρον διὰ πάντοτε. Ἀπλῆ εἰδοποίησις, ὅτι ὁ πρεσβευτῆς εὐρίσκεται ἐν τῷ ἀντιθαλάμῳ τῶν ἀνακτόρων, ἀρκεῖ ὅπως γείνη ἀμέσως δεκτὸς παρὰ τῷ βασιλεῖ καθ' ὅποιονδήποτε ὥραν. Ὁ προσωπικὸς χαρακτῆρ τοῦ βασιλέως Γεωργίου δὲν εἶναι οὔτε ὑπεροπτικὸς οὔτε ἀπαιτητικὸς. Ἀπλοῦς τὰς ἀρέξεις καὶ εὐθύμου ἰδίουσυγκρασίας, εἶναι ἔνθερμος ἐραστής τοῦ καλοῦ, οὐδόλως ὡς ἐκ τούτου ἐλκνόμενος ὑπὸ ἐπιπλάστου ἐξωτερικοῦ. Οὐδὲν ὑπῆρξε λιτότερον τῆς οἰκίας τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Χριστιανοῦ, πρίγκιπος τοῦ Σλέβικ Χόλστειν, πρὶν ἢ οὗτος ἀναβῆ τὸν θρόνον. Ἐκ τῆς ἀπλότητος δὲ καὶ ὀρθοφροσύνης τῶν ἡγεμονίδων Ἀλεξάνδρας καὶ Δάγμαρ δύναται τις νὰ συμπεράνῃ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν Γεωργίου τῆς Ἑλλάδος.

Εὔρομεν τὸν βασιλέα καὶ τὴν βασιλίσσαν καθημένους ἐν τῷ τῆς βασιλίσσης ἰδιαιτέρῳ θαλάμῳ καὶ διήλθομεν μόνοι μετ' αὐτῶν μίαν ὥραν πρὸ τοῦ γεύματος. Ἡ βασιλίςσα Ὀλγα ἄγει τὸ εἰκοστὸν πρῶτον ἔτος, πλὴν ὡς ἐκ τῆς πρώτου μου ἀναπτύξεως τῶν τέκνων τοῦ Βορρά, φαίνεται τελεία μᾶλλον γυνὴ ἢ νεάνις. Ἐχει εὐμορρον τὸ σῶμα, τὴν κόμην ξανθὴν, κυανοῦς τοὺς ὀφθαλμοὺς, λεπτὴν τὴν βίνα καὶ πώγω-

να, ἀδρὰ καὶ ῥοδόχροα τὰ χεῖλη καὶ τὸ δέρμα θαυμασίως λευκὸν καὶ διαφανές. Ἐχει τὸ εὐχαρὶ σχῆμα τῶν ὤμων καὶ τὸ στῆθος τῆς μητρὸς αὐτῆς, ὧν τελειότερα ὀλίγα ὑπάρχουσι. Τὸ πρῶτον αὐτῆς τέκνον δὲν εἶχεν ἔτι γεννηθῆ, πλὴν ἔκτοτε ἐγενόμην αὐτόπτης τριῶν βαπτίσεων, καθ' ἃς τὰ τέκνα αὐτῆς, ὀλόγυμνα ὡς τὸν Ἐρωτα, ἐβυθίζοντο ἐν τῇ βασιλικῇ κολυμβήθρᾳ κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας. Τὰ μητρικὰ καθήκοντα τῆς νεαρᾶς βασιλίσσης δὲν ἔσχον μέχρι τοῦδε δρατόν τι ἀποτελεσμα ἐπὶ τῶν φυσικῶν αὐτῆς θελγήτρων ὡς πρὸς τοὺς τρόπους ἐνοῖ τὸ ἄδολον τοῦ παιδὸς μετὰ τῆς ἐπιχαρίτου ἐκείνης ἀπαραξίως, ἥτις ἀποκτᾶται ἐν ταῖς ἀυλαῖς. Ἐχει ἐρευνητικὸν πνεῦμα καὶ εἶναι ἐμβριθῆ παρατηρητῆς, ὅπερ προσθέτει ἄλλας τι εἰς τὴν ὄλως ἀμιγῆ εἰρωνείας συνομιλίαν τῆς εἶναι τέλος ἀξίεραστός, εἴτε ἐνδεδυμένη βασιλικὴν ἐσθῆτα καὶ φέρουσα τιάρην ἐξ ἀδαμάντων, εἴτε καθήμενὴ μὲ ἠδείαν ἀφέλειαν ἐν τῷ θαλάμῳ τῶν τέκνων τῆς καὶ περικυκλούμενῃ ὑπ' αὐτῶν. Τὸ δ' ἐράσιμιον τῆς διαθέσεως καὶ ἡ ὀλοσχερῆς ἀποχὴ αὐτῆς ἀπὸ τῶν πολιτικῶν, προσεῖλκυσε εἰς τὴν βασιλίσειαν Ὀλγαν τὴν λατρεῖαν ἀπαξάπαντος τοῦ λαοῦ.

* *

Ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν οὐδεμιᾶ τῶν λοιπῶν πόλεων ὁμοιάζει. Ἄν καὶ πολλάκις παρομοιάζουσι ταύτην πρὸς τὸ Ἐδιμβούργον, οὐχ ἦττον μικρὰ εἶναι ἢ μεταξὺ τῶν ὁμοιότης, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἀμφότεραι ἀπολήγουσιν εἰς ἀπόκρημον περιτετελισμένον βράχον.

Ἡ ἀρχαία πόλις τοῦ Ἐδιμβούργου ἀποχωρίζεται τῆς νέας ὑπὸ θαθείας τάφρου, ὡς ἐκ δὲ τῆς κατὰ διαφόρους ἐποχὰς οἰκοδομήσεως τῶν οἰκιῶν καὶ τῆς ποικιλίας τοῦ ὕψους τῶν ὁδῶν ἢ πόλις αὕτη τῆς Σκωτίας ἔχει τι τὸ γραφικόν, οὐ στεροῦνται αἱ Ἀθῆναι. Ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος ἐκτείνεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπὶ εὐρείας πεδιάδος, εἶναι ὄλως νέα, μόλις πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν κτισθεῖσα τὸ ἐξωτερικὸν κιτρινόχρουν ἐπίχρισμα τῶν οἰκιῶν δίδει εἰς τὴν πόλιν ὄψιν ἀνθηρὰν καὶ φαιδρὰν, φέρουσαν τὰ ἕχνη τῶν Βαβαρῶν ἀρχιτεκτόνων, οἵτινες ὑπὸ τὸν βασιλέα Ὀθωνα ἐκοδόμησαν τὰ πλεῖστα τῶν δημοσίων κτιρίων. Αἱ Ἀθῆναι, ἐκτὸς τοῦ ὑψηλοτέρου αὐτῶν μέρους εἰσὶ πικρὸν σύμπλεγμα οἰκοδομῶν, αἵτινες ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως ἀρχόμεναι, ἀδικασπᾶστος ἐξελίσσονται ἐν εἴδει ριπίδος πρὸς τὴν θόρειον καὶ τὴν ἀνατολικὴν ταύτης πλευρὰν. Ὁ ἀλλόκοτος οὗτος βράχος ἀποτόμως ὑψοῦται ἀπὸ τῆς πεδιάδος εἰς τριακοσίους περίπου πόδας ἄνω τοῦ ἐπιπέδου τῆς πόλεως. Εἶναι ἀσφαλῆς καὶ ἀπροσπέλαστος πανταχόθεν ἐκτὸς τῆς δυτικῆς αὐτοῦ ἄκρας, διὰ βαθμιαίας κλίσεως διηκούσης μέχρι τῆς ἀρχαίας ἀγορᾶς, ἥτις πιθανῶς ἦτο τὸ κέντρον τῶν ἀρ-

χαίων Ἀθηνῶν. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς Ἀκροπόλεως εἶναι ἐπίπεδος καὶ ἐπιμήκης τετρακοσίων πεντήκοντα ποδῶν πλάτους καὶ μήκους χιλίων ἑκατόν. Ἐπὶ ταύτης ἴσταται ὁ Παρθενῶν, τὸ ἄριστον τῶν ἀρχαίων ἐρείπιῶν τῆς Ἑλλάδος, τὰ Προπύλαια, τὸ Ἐρεχθεῖον, ὁ ναὸς τῆς Νίκης. Αἱ τῆς Ἀκροπόλεως ἀπόκρημοι πλευραὶ καλύπτονται ἐν μέρει ὑπὸ θαλερᾶς χλόης, πλὴν ἡ γυμνότης καὶ τὸ ἀκαλλώπιστον εἶναι τὸ κύριον συστατικὸν τοῦ βράχου τούτου. Ἡ γυμνότης αὕτη καλύπτεται ἐν μέρει ὑπὸ τεμαχίων μαρμάρων, ἅτινα κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐρρίπτοντο ἀπὸ τῶν ἐπάλλξεων εἰς τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν, δίδοντα εἰς τὸν βράχον τῆς Παλλάδος ὄψιν λατομείου. Ἡ ὑπαρξίς καὶ ἄλλων φυσικῶν ὑψωμάτων περίξ τῶν Ἀθηνῶν ἐλαττοῖ κἄπως τὴν μεγαλοπρεπῆ ἐντύπωσιν, ἣν θὰ ἐπροξένοι ἢ Ἀκρόπολις, ἂν αὕτη μόνη διέκοπτε τὸ μονότονον τῆς Ἀττικῆς πεδιάδος. Ὅπως νῦν ἔχει, τὴν προσοχὴν τοῦ παρατηρητοῦ διασπῶσιν αὐτὴ τε καὶ οἱ γείτονές τῆς, οἵοι ὁ παρ' αὐτῇ βράχος τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὁ τῆς Πνυκῆς, ὁ τοῦ Μουσειῦ, στεφόμενος νῦν ὑπὸ ἀσχήμου ἀστεροσκοπεῖου, καὶ ὁ τοῦ Λυκαβητοῦ, ὅστις ἐν εἴδει αἰχμηροῦ κώνου ὑψοῦται εἰς τὸ βορειανατολικὸν ἄκρον τῆς πόλεως.

Πλὴν, ἐκεῖνο ὅπερ δίδωσι τῇ πόλει ἰδιαιτέρον τινα τύπον, εἶναι ὁ λόφος τοῦ Παρθενῶνος, ὅστις προσθέτει φυσικὸν καὶ ἠθικὸν μεγαλεῖον, ὅπερ οὐδεμία τῆς οἰκουμένης πόλις δύναται νάντιποιηθῆ. Κάτωθεν ἐκ τῶν ὁδῶν δύναται νὰ ἴδῃ τις τὸν Παρθενῶνα προεξέχοντα τῶν ἐπάλλξεων τῆς Ἀκροπόλεως, ὡς ἂν νὰ διεμαρτύρετο οὗτος κατὰ τῶν συγχρόνων νεωτερισμῶν, ἀνακράζων ἐν τῇ πλήρει μεγαλείῳ σιγῇ του, ἐγὼ, ἐγὼ εἰμι αἱ Ἀθῆναι!

Ἡ κάτω ζῶσα πόλις ἀδυνατεῖ νὰποχωρῶσθαι τοῦ θαυμασίου βραχώδους ἐκείνου θρόνου τοῦ ὑποβαστάζοντος τὰ μνημεῖα παρωχημένης ἐποχῆς, ἥς τὰ θαυμάσια, τὰ δοξάσαντα ταύτην, αἱ ἐπελθοῦσαι ἐποχαὶ ἠδυνήθησαν ἀπλῶς μόνον νὰ κατοπτρίσωσιν ἢ ἀτελῶς νάντιγράψωσιν. Ἡ σιωπηρὰ ἐπὶ τοῦ λόφου πόλις, ἥτις οὐδέποτε δύναται νὰ κρυβῆ, εἶναι ἀρρήκτως προσκεκολλημένη εἰς τὴν πρὸ τῶν ποδῶν τῆς θορυβώδη, ἀενάως προσπαθοῦσαν νὰ ἐπιδειχθῆ. Εἶναι πτώμα προσδεδεμένον εἰς ἄνθρωπον ζῶντα, πλὴν ὁ ἄνθρωπος εἶναι θνητός, τὸ δὲ πτώμα ἀθάνατον.

Ἐκτὸς τοῦ Ἐλαιῶνος, ἔνθα πιθανολογεῖται ὅτι ἦτο τὸ προσφιλὲς τοῦ Πλάτωνος καταφύγιον, μόλις περὶ τὰ δύο μίλια ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκτεινομένου, καὶ τῶν ὀλίγων στρεμμάτων τοῦ δεινρῶδους κήπου τῆς Βασιλίσσης (Ἀμαλίας), οὐδὲν ἕτερον μέρος ὑπάρχει, τοῦ ὁποίου τὸ φύλλωμα νὰ κατακύλη τὸ ἔμμα ἐν Ἀθῆναις καὶ τοῖς περίξ. Καὶ αὐτὸς ὁ εὐανθῆς Ἰμμητὸς στε-

ρείται χλόης, ὁ δὲ ἄγριος θύμος, ὅστις ἔτι καὶ νῦν παρέχει ταῖς μελίσσαις τὸ ἀθάνατον μέλι, δίδωσι τῇ ἐπιφανεῖα αὐτοῦ, τῇ ἄλλοτε ὑπὸ πυκνοῦ κεκαλυμμένη ἐλαιῶνος, ὅψιν ψυχρὰν καὶ ὑπόλευκον. Ὁ τράγος, ὁ κλασικὸς ἐχθρὸς τῆς ἀμπέλου, ὑπάρχει νῦν τὸ ψωραλέον πρόβατον, ἐφ' οὗ ἐπιρρίπτονται ἅπασαι αἱ ἐπὶ τῶν λόφων καταστροφαί, πλὴν οὗτος δὲν εἶναι ὁ ἀληθὴς ἔνοχος. Τὸ ὑπὸ τῆς ἀμπέλου λεχθὲν τῷ τράγῳ κατὰ τὸν μῦθον :

«Κ' ἦν με φάγης ἐπὶ ῥίξαν ὅμως ἔτι καρποφορήσω
(ὅσον ἐπισπεύσαι σοι τράγε θυμένῳ)»,

δὲν ἐφαρμόζεται νῦν, καθότι οἱ χωρικοὶ ἀνασκάπτουσι καὶ τὰς ῥίζας τῶν ἐλαιοδένδρων, κατακόπτουσι δὲ πᾶσαν εὐώδη οὐσίαν προμηθεύοντες οὕτως ἐκυτοῦς τε καὶ τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν μὲ ξυλείαν.

* *

Ἐκ τῶν εἰς τὰ παράθυρα ἐμπορικῶν καταστημάτων ἐκτεθειμένων εἰδῶν, προδίδεται ἡ προσφιλεῖς ἐν Ἀνατολῇ καὶ ταῖς ἡμιπεπολιτισμέναις χώραις ἐπίδειξις. Ἀφθονος ὑπάρχει παρκαταθήκη εὐθηνῶν κοσμημάτων καὶ Γερμανικῶν μικρολογημάτων, ἅτινα τόσον εὐκόλως δύναται τις νὰ προμηθευθῇ ἐκ Βιέννης καὶ Βερολίνου. Ἄπαντα ταῦτα βλέπει τις ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων χιλιάδων γυναικῶν τῆς μεσαίας καὶ κάτω τάξεως, αἵτινες ἐν τῷ εὐπρεπισμῷ αὐτῶν καὶ τῇ διακοσμήσει τῶν οἰκιῶν τῶν σπουδάζουσι νὰ μιμηθῶσι τὸν παρισινὸν συρμόν. Τὰ βιβλιοπωλεῖα περιλαμβάνουσιν ὀλιγωτέρους τόμους κλασικῆς φιλολογίας, τῶν ὅσων ἡδύνατό τις νὰ ἀναμῆν ἐν κοινῶν μαθητῶν, ὅσα ἡ τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν καπνοπωλείων δὲν εἶναι ἐκπληκτικὸς, ὅταν λάβῃ τις ὑπ' ὅψιν ὅτι τὸ πλεῖστον τῶν κατοίκων σιγαρίζουσι.

* *

Ἐκτὸς τῆς Μητροπόλεως οὐδεμία ἄλλη ἐκκλησία ἐπισύρει τὴν προσοχὴν, εἴτε ἐξωτερικῶς, διὰ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῆς, εἴτε διὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου τῆς· ἐξαιρέσει τριῶν ἢ τεσσάρων Βυζαντινῶν ἐκκλησιδίων, ἅπερ ἐσπαρμένα ἀνὰ τὴν ἀρχαίαν πόλιν εἶναι ἄξια μνηεῖας, ὡς ἐκ τῆς ἀρχαίας καὶ ἰδιορρυθμοῦ οἰκοδομητέως τῶν. Ἡ Μητρόπολις ἐπιβάλλει διὰ τοῦ μεγέθους τῆς, πλὴν ὁ ἐξωτερικὸς αὐτῆς χρωματισμὸς διὰ κιτρίνων καὶ ἐρυθρῶν ζωνῶν φαίνεται κωμικὸς εἰς τοὺς ξένους. Ἄν ἀπὸ τῶν πεπυκνωμένων καὶ ἐμπορικῶν συνοικιῶν προχωρήσῃ τις πρὸς τὰ νεώτερα μέρη τῆς πόλεως, ἡ θέα εἶναι μᾶλλον ἐλακυστική. Αἱ ὁδοὶ εἶναι πλατεῖαι, τὰ πεζοδρόμια καθαρὰ καὶ ἐκτὸς ἀκαθαρσιῶν τινῶν, αἵτινες ἀναγκάζουσι τοὺς πεζοὺς νὰ κατέρχωνται εἰς τὸ κέντρον τῆς ὁδοῦ, δὲν ὑστεροῦσι τῶν πεζοδρομίων πάσης ἄλλης πόλεως. Ἐξῶςαι προβάλλουσι καὶ ἐκ τῆς ἐλαχίστης οἰκίας, θεωροῦνται δὲ ὡς ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἔνευ ὑπὸ τῶν οἰκογε-

νειῶν διὰ τὴν ἀνάπαυσιν τῶν κυριῶν, αἵτινες, καθήμενοι ἐπ' αὐτῶν νοχελῶς, θεῶνται τῶν διαβαινόντων κατὰ τὰ μακρὰ τοῦ θέρους ἀπογεύματα καὶ ἐσπέρας. Αἱ κατοικίαι εἶναι ὠκοδομημέναι σχεδὸν ὁμοιομόρφως καὶ εἶναι σχεδὸν πάντοτε περιορισμέναι διὰ δύο οἰκογενείας, ἔχουσι μίαν εἴσοδον διὰ μιᾶς πύλης καὶ αὐτῆς εἰς τὸ πρῶτον πάτωμα, καὶ ἐτέραν δι' ἄλλης ἐπὶ τοῦ μετώπου θύρας ἀγοῦσης εἰς τὸ ἄνω πάτωμα. Οἱ τοῖχοι, ἐκ μεγάλων λίθων ἀνωμάλως προσηρμοσμένων ἐκτισμένοι, εἶναι κατάλληλοι μᾶλλον διὰ φρούριον, πλὴν ὁ ἐχθρὸς δὲν σκοποῦσι νὰ πολεμήσωσιν εἶναι πονηρότερος καὶ ἰσχυρότερος τῶν πολεμικῶν ὄπλων. Οἱ σεισμοὶ δὲν εἶναι σπάνιοι ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐπήνεγκον μεγάλην ἀπώλειαν ζωῆς καὶ περιουσίας. Ἐν Ἀθήναις ὅμως, οὐδέποτε ὑπερέβησαν ἓνα μικρὸν δονισμὸν, ἀφυπνίζοντα ἀπλῶς τὸν κοιμώμενον τὴν νύκτα, πλὴν δὲν θέτουσιν εἰς κίνδυνον οὔτε μίαν καπνοδόχον.

Αἱ κατοικίαι κατὰ γενικὸν κανόνα εἶναι μετ' ἀπλότητος συνσκευασμέναι, στεροῦνται δὲ τῆς ἀναπαυτικῆς ἐκείνης ὄψεως ἣν ἡ ἀφθονία τῶν παραπετασμάτων καὶ τῶν ἐπίπλων δίδει εἰς ἐν Ἀγγλικὸν ὁμιλητήριον ἢ εἰς Γαλλικὴν τινα αἵθουσαν. Καὶ εἰς τὰς ἀρίστας τῶν οἰκιῶν, οἱ τάπητες θεωροῦνται κάποτε περιττοὶ ἢ ὑπάρχουσιν εἰς μικρὰ τεμάχια πρὸ τῶν ἀνακλίντρων ἢ εἰς τετράγωνον σχῆμα ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ δωματίου. Ἡ γυμνότης τῶν κάτω ἀντισταθμίζεται διὰ τῆς μεγαλοπρεπείας τῶν ἄνω. Πᾶσα ὀροφή ἀπὸ τῆς τοῦ ἐστιατορίου μέχρι τῆς τοῦ κοιτῶνος εἶναι πεποικιλμένη διὰ διαφόρων ζωγραφιῶν, ἢ δὲ αἵθουσα τυγχάνει πολλάκις νὰ ἦναι τόσον ζωηρῶς ἐξωγραφισμένη, ὥστε εὐκόλως δύναται τις νὰ νομίσῃ, ὅτι ὁ τάπης κατὰ λάθος ἐστρώθη ἐπὶ τῆς ὀροφῆς, ἀντὶ τοῦ πατώματος· τὸ ἀνακλίντρον εἶναι τὸ τιμητικὸν κάθισμα, καὶ ἐπ' αὐτοῦ προσκαλεῖται ὁ ξένος νὰ καθήσῃ. Δύο σειραὶ καθελῶν ὑπάρχουσι κάθετοι πρὸ ἀνακλίντρον· ὅταν δὲ αὐταὶ εἶναι κατεληγμέναι, τὸ δωμάτιον ἔχει ὅψιν δημοσίας συναθροίσεως. Καφῆς ἢ γλυκύσματα στεροτύπως προσφέρονται εἰς τοὺς ἐπισκέπτας ὑπὸ τῶν πλείστων οἰκογενειῶν ὡς καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας.

* *

Αἱ Ἀθηναὶ δύναται νὰ υπερηφανευθῶσιν ἐπὶ τοῖς δημοσίαις αὐτῶν κτιρίαις, ἀμιλλωμένοις πρὸς τὰ τῶν μεγίστων πρωτευουσῶν τῆς Εὐρώπης. Ῥίψωμεν ἐπὶ τροχάδην διαβατικὸν ἐπ' αὐτῶν βλέμμα. Μετὰ τὰ ἀνάκτορα καὶ τὴν Μητρόπολιν, τὸ Πανεπιστήμιον ἐπισύρει τὴν προσοχὴν διὰ τοῦ κλασικωτάτου μετώπου του· οἱ ἐκατέρωθεν τοῦ κέντρου τοῖχοι στεροῦνται θυρίδων, αἱ δὲ λευκαὶ στήλαι αὐτοῦ ἐναρμοनीως συνδυάζονται μετὰ τοῦ ἐσσωθεν αὐτῶν ἐρυθροῦ τοίχου. Τὸ Ἀρσάκειον Παρθεναγωγεῖον, σεμνοπρεπὲς ἐκ λευκῆς μαρμαροκονίας κτίριον

μετά μαρμαρίνου θυρώματος, αποχωριζόμενον τῆς λεωφόρου διὰ σιδηρῶν κιγκλίδων. Τὸ Βαρβάκειον μέγα σχολεῖον τὸ Ὀρφανοτροφεῖον τῶν ἀρρένων καὶ τὸ τῶν θηλέων τὸ Ὀφθαλμιατρεῖον τὸ Πολυτεχνεῖον τὸ Στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον καὶ τὸ Ἀστεροσκοπεῖον ἅπαντα ταῦτα εἰσὶν ἄξια λόγου κτίρια, ἀντάξια τοῦ ὑψηλοῦ αὐτῶν προορισμοῦ. Τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν καὶ τὸ τῶν Ἑσωτερικῶν, ἐν ᾧ περιέχεται καὶ τὸ Ταχυδρομεῖον, εἶναι ὀγκώδη ἄνευ ἀρχιτεκτονικῆς κομψότητος ἰδρύματα. Τοιαύτη εἶναι καὶ ἡ Ἑθνικὴ Γράπεζα τῆς Ἑλλάδος, ἐν ἐκ τῶν ὠφελιμωτέρων χρηματιστικῶν ἰδρυμάτων ἐν Εὐρώπῃ. Δημόσια κτίρια εἰς κατασκευὴν εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ Ἀκαδημία, προωρισμένη διὰ τὸν αὐτὸν δι' ὅν καὶ ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία σκοπὸν, μεγαλοπρεπῆς ἐκ πεντελικοῦ μαρμάρου οἰκοδομῆ στοιχίζουσα πλέον τῶν ἐξ ἑκατομμυρίων δραχμῶν ἡ Βουλὴ, τὸ Πολυτεχνικὸν σχολεῖον καὶ ἐν ἀρχαιολογικῶν Μουσείων πρὸς διατήρησιν τῶν Ἑλληνικῶν ἀρχαιοτήτων. Ἐπιπᾶσι τούτοις μεγάλως ὑπερηφανεύονται οἱ Ἕλληνας. Τὰ πλεῖστα τῶν ἰδρυμάτων τούτων ἐσυστήθησαν καὶ διατηροῦνται τῇ μεγαλοδορικῇ ιδιωτῶν, ὧν προεξάρχει ὁ βαρόνος Σίνας, ὁ πλούσιος Ἕλλην τραπεζίτης τῆς Βιέννης. Ἡ ὑλικὴ πρόοδος τῶν Ἀθηνῶν, ὡς καὶ ἄλλων ἐν Ἑλλάδι πόλεων, ἀν καὶ βαθμιαία, οὐχ ἤττον εἶναι ἐπαισθητή. Πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν οὐδεμία τῶν οἰκοδομῶν τῆς συγχρόνου πόλεως ὑπῆρχεν.

* *

Ἡ μακτιοφροσύνη ἣτις ἤγαγε τοὺς Ἕλληνας νὰ δώσωσιν εἰς τὰ τέκνα τὸν ὄνομα τῶν Ἀγαμέμνονος, τοῦ Ἀλκιβιάδου, τοῦ Περι클έους καὶ τῶν ἄλλων ἡρώων τῆς ἀρχαιότητος, ἐνέπνευσε καὶ τὴν τῶν ὁδῶν ὀνομασίαν. Οὕτως ὄλαι αἱ Ἀθηναί φέρουσι ἐπιγραφὰς ἀθανάτων ὀνομάτων. Αἱ ὁδοὶ Ἐρμού καὶ Αἰόλου εἰσὶ τὰ μέγала ἐμπορικὰ κέντρα, μικρότερά τινες ὁδοὶ φέρουσι τὰς ἤττον θείας ἐπωνυμίας τοῦ Πραξιτέλους, Εὐρυπίδου, Θουκυδίδου, Θρασυβούλου καὶ Σόλωνος, ἡ ὁδὸς Φιλελλήνων εἶναι μικρὸς φόρος εἰς τοὺς φίλους τῆς Ἑλλάδος. Αἱ δὲ πλατεῖαι τοῦ Συντάγματος καὶ τῆς Ὁμονοίας ἀπὸ τῶν Μηδικῶν καὶ ἱστορικῶν χρόνων, μᾶς μεταφέρουσι αἴφνης εἰς τὰ συγχρονώτατα τῶν Ἑλληνικῶν συμβάντων.

* *

Ἡ ἔθνικὴ ἐνδυμασία ἐκλείπει ὀλονὲν ἀπὸ τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν ἄλλων μεγαλοπόλεων τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ προεξάρχει ἀνὰ τὰς νήσους καὶ τὸ ἐσωτερικόν. Ὁ Ἀθηναῖος κατ' οὐδὲν ὑστερεῖ ἄλλων Εὐρωπαϊῶν ὡς πρὸς τὴν παραδοχὴν τῶν ἐξωτερικῶν σημείων τοῦ πολιτισμοῦ ἄλλὰ τὸ κύψιμον τῶν ἀνδρικῶν ἐνδυμάτων καὶ ἡ ἐπιμήκης μεταξωτὴ ἐσθῆς, ἡ νέφρ

κονιορτοῦ ἀνεγείρουσα ἐν τῇ ὁδῷ Ἐρμού, δὲν λαμβάνουσι τὴν ἰδιαιτέραν ἐκείνην κομψότητα τοῦ Boulevard des Italiens τῶν Παρισίων. Ἡ δ' ἐν ἀφρονίᾳ χρῆσις τῆς πούδρας τοῦ ὄρυζιου παραλλάσσει πολλὰς φυσιογνωμίας, ἄλλως τε εὐειδεῖς.

Εὐάρεστον ἐντύπωσιν ἐμποιεῖ τῷ θεατῇ τὸ χάριεν τοῦ μακροῦ ἐρυθροῦ φεσίου μετὰ χρυσοῦ θυσάνου, ὅπερ πλεῖστα τῶν ἀσπασθεισῶν τὴν εὐρωπαϊκὴν ἐνδυμασίαν Ἑλληνίδων, φέρουσιν ἔτι, καὶ ἡ ἀλβανικὴ ἐφεςτρις, καὶ ἡ χιονόλευκος φουστανέλλα τῶν ἀνδρῶν, ἡ λάμπουσα ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ἐπισύρουσα τὴν προσοχὴν, ὅπου δῆποτε ἄθροισίς τις ἀνθρώπων παρατηρεῖται. Εἶπον χιονόλευκος φουστανέλλα, πλὴν τοῦτο δὲν θεωρεῖται ἀναπόφευκτον ὑπὸ τοῦ φέροντος αὐτήν. Ὅταν αἱ λαθυρινθώδεις αὐταὶ πτυχίδες εἶναι ἄσπιλοι, παρουσιάζουσι τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς ῥυπαρίας, ἀποδεικνύουσαι ὅτι τοῦ φέροντος αἱ σχέσεις μετὰ τοῦ σάπωνος καὶ τοῦ ὕδατος εἶναι ψυχρόταται, καὶ ἴσως ἴσως οὐδὲ κἂν προσωπικῶς ἔτυχον οὗτοι ἀμοιβαίας συστάσεως. Μακρόθεν μόνον καὶ ἐν συνόλῳ ἡ λεγομένη Ἑλληνικὴ ἐνδυμασία εἶναι ἐλευστικὴ ἐκ τοῦ πλησίον ὁ ἀνὴρ ἔχει μᾶλλον ὄψιν γυναικώδη, ὡς ἐκ τῶν βραχέων λευκῶν χιτῶνων, τῶν περὶ τὴν ὀσφύν του ἐζωσμένων, ἀν καὶ τῆς πρόσχει δερματίνης ὀπλοδόχῃ (σελάχι), ἐξ ἧς προβάλλουσι πιστόλια. Τὰ κυανόχροα σακκοειδῆ περισκέλιδα καὶ αἱ βυσσινόχροοι ζῶναι τῶν Κρητῶν, ἐπίσης λίαν συνήθεις ἐν ταῖς ὁδοῖς τῶν Ἀθηνῶν, εἰσὶν ἐξίσου χαρακτηριστικὴ καὶ μᾶλλον ἀρμόζουσα ἐνδυμασία. Τὸ ἔθνικὸν ἐνδυμαζ τῶν χωρικῶν γυναικῶν εἶναι σπάνιον ἐν Ἀθῆναις, ἀλλὰ τὴν τριχίην καπὸταν τοῦ ποιμένου ἀπαντᾷ τις ἀνὰ πᾶν θῆμα, ἔχει δέ τι τὸ ζωγραφικὸν νὰ βλέπη τις, οὕτως ἐνδεδυμένον τὸν χωρικὸν, περιπατοῦντα ὀπισθεν τοῦ μικροῦ ὑπερφορτωμένου ὄνου, ἢ ὀδηγοῦντα ποίμνιον αἰγῶν ἢ ὀμάδα πεφουσημένων ἰνδαλεκτροῦνων (κούρκων) ὁ μικρὸς ὑπομονητικὸς ὄνος χρησιμεύει μεγάλως διὰ τὸ μεταφορητὸν ἐμπόριον. Ἀνὰ πάσης τὰς ὁδοὺς βλέπει τις αὐτὸν κοπωδῶς θαίνοντα μετὰ ὑπερμεγέθων καλάθων σταφυλῶν, πορτοκαλέων καὶ χορταρικῶν ἢ τεθλαμμένον ὑπὸ παμμεγέθῃ ὄγκῳ φρυγάνων, ὅστις φαίνεται κινούμενος ἀφ' ἐκυτοῦ. Οὐχὶ σπανίως τὸ ἀτυχὲς ζῶον ὑποχρεοῦται νὰ φέρῃ τὸν κύριόν του ἢ καὶ δύο κυρίους συνάμα, ἐπιταχύνοντας τὸ βᾶδισμα του διὰ κεντημάτων καὶ ῥαβδισμῶν ἢ βραδύνοντας τοῦτο δι' ἰδιαιτέρου κροταλισμοῦ τῶν χειλέων.

* *

Αἱ Ἀθηναί εἰσιν ἐκτάκτως ἡσυχος πόλις, ἐκτός τοῦ παρὰ τὴν ἀγορὰν μέρους, ἐνθα αἱ κραυγαὶ τῶν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ μεταπρατῶν καὶ ὁ θόρυβος τῶν κάρρων καὶ τῶν ἀγοραίων καταπλημμυροῦσι τὸν ἀέρα. Λίαν ἐνωρὶς τὴν πρωτὴν ἀνὰ

πάσας τὰς συνοικίας τῆς πόλεως ἀκούονται, ἢ μονότονος φωνὴ τοῦ πλάνητος μικρομπούρου, ὡθούντος ἐκ τῶν ὀπισθεν τὴν μικρὰν ἀμαξίαν του, ἀνακουφίζοντος διὰ τῶν ἐμπορευμάτων του τὴν ὑπερέτριαν ἢ τὴν μαγεύρισσαν, καὶ ὁ ἐφημεριδοπώλης παῖς, κραυγάζων ἀκαταπαύτως, πέντε λεπτά! πέντε λεπτά! καὶ διδάσκων οὕτως ἐν ἀγνοίᾳ τὰς δύο πρώτας Ἑλληνικὰς λέξεις τῆς καθολικῆς Ἑλληνικῆς εἰς τὸν νεοελληνότα ξένον.

Ἡ εὐπροσηγορία εἶναι ἔνστικτος εἰς τὸν Ἑλληνα, ἐθεωρήθη δὲ πάντοτε ὑπὸ τῶν ταξιδιωτῶν ὡς διακριτικὸν χαρακτηριστικὸν τῶν κοινωνικῶν ἐθίμων τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὸν χρόνον τῆς μωαμεθανικῆς ὑπεροχῆς. Τὸν πῖλον πάντοτε ὑψοῦσιν οἱ Ἕλληνες, κατὰ τὸ παρισινὸν ἔθιμον, ὅταν συναντῶνται μετὰ τινος ἢ ἀπομακρύνωνται αὐτοῦ ἐν ταῖς ὁδοῖς, ἢ ὅταν εἰσέρχωνται ἢ ἐξέρχωνται ἐμπορικοῦ τινος καταστήματος. Ὁ χειριστὸς στενῶν φίλων, ὅταν ἀποχωρίζωνται διὰ μακρὰν περίοδον χρόνου ἢ ὅταν πρῶτον συναντῶνται μετὰ μακροχρόνιον ἀπουσίαν, συνίσταται εἰς φίλημα ἐφ' ἐκπέρας τῶν περσῶν. Ὁ ξένος πολλάκις διακινεῖται βλέπων δύο Ἕλληνας, μὲ τοὺς πῖλους ὑψωμένους καὶ τὰς χεῖρας ἀμοιβαίως συνεσφιγμένους, ἀσπάζομένους ἀλλήλους ἠχηρότατα ἐν μέσῃ ὁδῷ ἂν δὲ, διαμείνας ἐπὶ μακρὰν ἐν Ἀθήναις, συνδέσῃ στενάς σχέσεις, θὰ ἐκπληγῇ περισσώτερον βλέπων ἐκυτὸν ὑπέκοντα εἰς τὸν διὰ φιλημάτων ἀποχωρισμὸν. Πρῶτος ὁ σεβάσιμος φίλος μου Μητροπολίτης ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δημοσίας τινὸς τελετῆς μὲ συνφασίωσε μὲ τὸ ἀσύνηθες παρ' ἡμῖν ἔθιμον τοῦτο, ἐλύσας με πρὸς ἐκυτὸν καὶ ἐπιθεὶς ἀσπασμὸν ἐπὶ τῆς παρεΐας μου. Ὡς ἐκ τῆς στιγματικῆς συγκινήσεως ἀπέδωκα τὴν φιλοφροσύνην κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀγνοῶν ἢ προσποιούμενος ὅτι δὲν ἔβλεπον τὴν χεῖρα, ἥτις κρατοῦσα τὴν ἐμὴν, καταλλήλως ἦτο ὑψωμένη μέχρι τῶν χειλέων μου, προκαλοῦσα τὴν ἔνδειξιν τοῦ σεβασμοῦ, ἦν τόσῳ μεγαλοφρονῶς ἐπέθηκα ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς Αὐτοῦ Ἀγιότητος. Ὅτε ὁ Κ. Γλάδστων πρό τινων ἐτῶν ἐπισήμως ἐπεσκέθη τὰς Ἰονίους Νήσους, ἠσπάσθη τὴν χεῖρα τοῦ ἐπιτοπίου Ἐπισκόπου καὶ ἔκυψεν ἵνα λάβῃ τὴν εὐλογίαν του. Ὁ Ἐπίσκοπος, ἀβέβαιος ὡν περὶ τοῦ τί ἐπερίμενεν ὁ Κ. Γλάδστων, ἐδίστασεν ἐπὶ τῶν, ὥστε ὁ Ἄγγελος ἀπεσταλμένος ἀνήγειρε τὴν κεφαλὴν ἀκριβῶς καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἐπίσκοπος εἶχεν ἀποφασίσει νὰ τὸν εὐλογήσῃ. Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς ἀμοιβαίας ταύτης κινήσεως ἦν ἡ βιαία τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀπεσταλμένου σύγκρουσις πρὸς τὴν σιαγόνα τοῦ ἱερωμένου πρὸς δυσχερέσειαν ἀμφοτέρων καὶ πρὸς διασεδάσιν τῆς ὀμνηγύρεως.

Ἐν ἐκ τῶν λίαν ἐνδιαφερόντων θεαμάτων τῶν

ἀθηναϊκῶν ὁδῶν εἶναι καὶ αἱ μακρὰι σειραὶ παιδῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ἀνηκόντων εἰς τὰ δημόσια σχολεῖα καὶ τὰ ὄφρανοτροφεῖα, καὶ ἐξερχομένων εἰς τὸν συνήθη περίπατόν των. Τὰ ἄρρενα φέρουσι στακτοχρούους ἢ κυανοχρούους στολάς, τὰ δὲ κοράσια ἀπλουστάτην ἐσθῆτα μετ' ἀκηνιδιώτου λευκῆς περιεζωσμένης θόνης. Ἀπόδειξις ἐναργῆς τῆς εἰς ἀένναον πρόοδον εὐρισκομένης παιδείας ἐν Ἑλλάδι.

Μετὰ μεσημβρίαν κυρίως ἡ ὄψις τῶν Ἀθηναίων εἶναι ἐλυστικωτάτη. Αἱ πλατεῖαι κατὰ τὴν ὄρην ταύτην γέμουσι περιπατοφίλων ἀρωμένων τῆς στρατιωτικῆς μουσικῆς· αἱ δὲ κυριώτεροι ὁδοὶ πλήρεις εἰσὶν ἐξαίρετων ὀχημάτων, ἐν οἷς ἡ κυανὴ καὶ ἀργυροκέντητος βασιλικὴ στολὴ προεξάρχει. Ὁ Ἀθηναῖος ἵππεὺς εἶναι λίαν ὀρηκτικός. Τὸ ἦσυχον βάδισμα, εἰς ὃ ἀρκεῖται ὁ ἡμέτερος ἐν τῷ κεντρικῷ Ἄλσει (Park) ἵππευς, ἔσται ἀνυπόφορον εἰς ἀξιωματικὸν τινα τοῦ ἵππικοῦ, ἔφιππον ἐξερχόμενον χάριν διασκεδάσεως εἰς περίπατον· ἐν αὐτῷ τῷ δημοσίῳ περιπάτῳ εὐχαριστεῖται οὗτος ἀκούων τὴν κλαγγὴν τῆς αἰωρουμένης σπάθης του, καὶ συσφιγγων τὰς κνήμας περὶ τὸν ἵππον του, προσπαθεῖ νὰ μιμηθῇ τὴν ἰσορροπίαν ἐκείνην ἀνθρώπου καὶ ζώου, ἥτις ὑπάρχει μόνον εἰς τὰ ἐξ ὀρειχάλκου ἀγάλματα ἐφίππων. Ἄν τοιοῦτόν τι ἐγίγνετο ἐν ἡμετέρᾳ πόλει, θὰ ὑπεβάλλετο ὁ ἵππεὺς εἰς πρόστιμον, ὑπερ μεγάλως θὰ ἐπηρεάζε τοὺς χρηματικούς του πόρους.

Τὸ καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα λαμπρὸν ἠλιακὸν φῶς, καθίστασι τὰς Ἀθήνας θελκτικωτάτην διαμονήν, εἰς τε τὸν προσωρινὸν καὶ εἰς τὸν διαρκῆ κάτοικον. Αὐτόθι πρέπει νὰ πορεύωνται οἱ πλεῖστοι τῶν συμπατριωτῶν μας, οἵτινες οὐν διαχειμιάζουσιν ἐν τῇ ὀμίχλῃ τοῦ Λονδίνου ἢ ὑπὸ τὸν ἀμφίβολον οὐρανὸν τῆς Φλωρεντίας καὶ Ῥώμης. Ὁ χειμὼν ἐν Ἀθήναις εἶναι ἀδιάκοπος συνέχεια ἀνεφελῶν ἡμερῶν, ἐκτὸς δὲ σφοδροῦ τινος βορείου ἀνέμου, σπανίως ἐπισκεπτομένου τὴν πόλιν, ἢ ἀτμοσφαῖρα εἶναι γλυκεῖα ὡς ἡ ἡμετέρα κατὰ τὰς πρώτας τοῦ Ὀκτωβρίου ἡμέρας. Μετὰ τὰς φθινοπωρινὰς βροχὰς, ζωηρὸν ἠλιακὸν φῶς θερμαίνει τὸν χειμῶριον ἄνεμον. Τοὺς ἐπενδύτας καὶ τὰ περιώμια (shawls) φέρουσιν ἐν Ἀθήναις μᾶλλον ἐκ προφυλάξεως ἢ ἐξ ἀνάγκης. Χιών πίπτει ἐπὶ τῶν ὀρέων, πλὴν σπανίως λευκαίνει αὕτη τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηναίων. Τὰ μαρμαρίζοντα χιονοῶδη στέμματα τοῦ Ὑμηττοῦ καὶ τῶν ὀρέων τοῦ Πάρνηθος, ὄντα εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ὀμαλὰς πορφυροχρούους κατωφερείας των, παρέχουσιν ἐν ἐκ τῶν θελκτικωτάτων θεαμάτων τῆς φύσεως.

Ὁ κοινωνικὸς βίος ἐν τῇ πρωτεύουσῃ, ἂν καὶ

περιορίζεται μεταξύ Ἑλλήνων εἰς πρωϊνὰς ἐπισκέψεις καὶ μικρὰς συναθροίσεις, εἶναι εὐάρεστος. Ἑσπερίδες μουσικαὶ καὶ μικροὶ χοροὶ δίδονται πολλοὶ, πλὴν μεγάλοι χοροὶ καὶ γέμματα περιορίζονται μόνον ἐν τοῖς ἀνακτόροις καὶ τῷ διπλωματικῷ σώματι. Ἡ αἶθουσα τοῦ χοροῦ τῶν ἀνακτόρων, μία τῶν ἀρίστων ἐν Εὐρώπῃ, ἀπαστράπτει τότε, γέμουσα ὠραίων γυναικῶν φιλοκάλως κεκοσμημένων, καὶ τῶν ἐπισημοτέρων ἀνδρῶν τοῦ βασιλείου, φερόντων ἀπαστραπτούσας στολὰς καὶ παράσημα. Ἡ ἀθηναϊκὴ κοινωνία εἶναι λίαν ἀποκλειστικὴ, ὥστε αἱ ἰδιωτικαὶ συναναστροφαὶ ἀποτελοῦνται ὑπὸ τῶν αὐτῶν προσώπων, μεταφερομένων εἰς διαφόρους αἰθούσας· ἡ αὐτὴ βραχύλογος συνομιλία, οἱ αὐτοὶ ὑπηρεταὶ φέροντες ἐπὶ τῶν αὐτῶν δίσκων παγωτὰ καὶ γλυκύσματα κατασκευασθέντα ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ζακχαροπλάστου.

Αἱ Ἑλληνίδες ἐνδύονται μετὰ φιλοκαλίαν, καὶ οὐχὶ ἰδιοτρόπως, εἰς πᾶσαν δὲ συνάθροισιν εὐρίσκει τις πρόσωπα τὰ ὁποῖα, ἰδίως ὅταν προσβλέπῃ τις ταῦτα ἐκ τοῦ πλαγίου, φέρουσι τὸν τύπον τῆς ἀρχαϊκῆς ὠραιότητος. Εἶναι ἥσυχοι καὶ ἀτάραχοι συγκρινόμενοι πρὸς τὰς Γαλλίδας, ἡ δὲ συμπεριφορὰ των μετέχει εὐλαθείας τινὸς περὶ τοὺς τρόπους, ὅπως ἀντιθέτου πρὸς τὴν ὀλιγωρίαν (abandon), ἣν παρατηρεῖ τις εἰς τὰς αἰθούσας τοῦ χοροῦ τῶν πρωτευουσῶν τῆς Δύσεως.

Ἄλλ' ἂν αἱ Ἀθηναῖαι ὦσιν εὐχάριστοι τὸν χειμῶνα καὶ ἰδίως κατὰ τὴν ἀνοιξιν, τὴν ὠραίαν δηλ. καὶ ἐλευστικὴν ἐποχὴν τοῦ Μαρτίου καὶ Ἀπριλίου, κατὰ τὸ θέρος εἰσὶν ἀπλῶς καὶ καθαρῶς ἀπεχθεῖς. Οὐδεὶς θὰ ζηλεύσῃ τὸν ξένον, ὅστις ἀναγκάζεται νὰ μείνῃ ἐν τῇ πρωτευούσῃ ἀπὸ Μαΐου μέχρις Ὀκτωβρίου. Ὁ ἥλιος τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶναι πλέον εὐεργέτης ἀλλὰ μάλιστα τῶν ὀφθαλμῶν. Πᾶν ἔχνος φυτείας μαρμαίνεται ὑπὸ τὰς ἀνηλεεῖς αὐτοῦ ἀκτῖνας, πνιγνῆται ἡμέραι καὶ νύκτες διαδέχονται ἀπελπιστικῶς ἢ μία τὴν ἄλλην, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης πνοῆς ὁροσεροῦ ἀνέμου, ἄνευ σταγόνος βροχῆς. Ἄνεμος πνέει, πλὴν οὗτος εἶναι θερμὸς καὶ νοσηρὸς, πληρῶν τὰς ἐρήμους ἤδη ἐδοῦς κόνεως δρυϊκῆς ἐκεῖνην, ἣτις ἐτυράννει καὶ τοὺς ἀρχαίους Ἀθηναίους· αὕτη κυλινδουμένη ἐν εἴδει νεφῶν καπνοῦ, τυφλοῖ τὸν ἀτυχῆ πεζόν, ἐμποιεῖ δ' ἐπίσης ἀηδῖαν εἰς τὸν ἀτυχῆ ἐκεῖνον, ὅστις ἐν τὸς οἰκίας εὐρισκόμενος, πρέπει νὰ προτιμήσῃ ἐν τῶν δύο, ἢ νὰ ἀνοιξῇ τὰ παράθυρα καὶ νὰ κατασκονισθῇ, ἢ νὰ διατηρήσῃ ταῦτα κλειστὰ καὶ νὰ πάθῃ ἀπὸ ἀσφυξίαν· ἐκτὸς τῆς κόνεως ὑπάρχει ἑτέρα πληγὴ ἐπαχθεστέρη, ἡ τῶν κωνώπων καὶ σκνιπῶν· τοὺς πρώτους δύναται τις νὰ ἀποφυγῇ διὰ παραπετασμάτων, πλὴν αἱ

τελευταῖαι περιφρονοῦσι τὴν ἐφευρετικὴν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ μικρὰ σκνίψ εἶναι ἀόρατος εἰς ἄοπλον ὀφθαλμὸν, μὴ ἔχουσα δὲ τὸ θάρρος ὡς ὁ κώνωψ νάναγγεῖλῃ τὴν προσέγγισίν της, προσβάλλει πᾶν ἐκτεθειμένον μέλος τοῦ σώματος, ἰδίως τὰς χεῖρας καὶ τὸν βραχίονα, ἀφίνουσα οὕτω τὸ δέρμα εἰς πολύωρον ἐρεθισμόν.

Οὐδεὶς κλιμακτικὸς λόγος δύναται νὰ πείσῃ τὸν Ἕλληνα νὰ ἀπραμαρυνθῇ τῆς πατρίδος του. Ἐγκαθίσταται οὗτος ἐν ξέναις πόλεσιν, ἕνεκα τῶν ἐμπορικῶν του συμφερόντων, ἢ ἂν ᾔνοιε εἰς θέσιν, μιμούμενος πολλοὺς ἄλλους, παραδίδεται εἰς τὰς τέρψεις τῆς πρωτευούσης τῆς Γαλλίας. Κατὰ κανόνα ὅμως, ἡ ἀπουσία αὕτη δὲν ἐλαττοῖ τὴν πρὸς τὴν πάτριον γῆν ἀγάπην του, θεωρεῖ δὲ δι' ἑαυτὸν μέγα εὐτύχημα τὴν ἐκ νέου θέσιν τῶν ἑλληνικῶν βράχων, ὡς συνέβη καὶ εἰς τὸν περιπλανηθέντα Τηλέμαχον. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ μὴ ἐν Ἑλλάδι ἐπανερχόμενοι, ὄντες ἠναγκασμένοι νὰ μένωσιν εἰς τὴν ξένην χώραν, ἔνθα μετέφερον τὰς οἰκογενείας των καὶ ἐσυσσώρευσαν πλοῦτον πολλόν, ἕνεκα τῶν συμφερόντων καὶ τῶν συνεταϊρισμῶν των, δὲν λησμονοῦσι τὴν πατρίδα των. Τὰ αὐτὰ πατριωτικὰ αἰσθήματα τρέφουσι οἱ τε ἔσω καὶ οἱ ἔξω Ἕλληνες, ἂν καὶ οἱ τελευταῖοι οὗτοι εἶναι διεσπαρμένοι· οὐδεὶς δὲ λαὸς εἶναι μᾶλλον εὐαίσθητος, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐθνικὴν τιμὴν, ἢ αἱ στενωὲς συνδεδεμένοι ἐν ταῖς τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν ἐμπορικῆς πόλεσιν ἑλληνικαὶ ἀποικίαι. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπισκεπτομένων τὰς Ἀθῆνας Ἀμερικανῶν εἶναι μικρὸς, παραβαλλόμενος πρὸς τὸ ἄπειρον σμῆνος τῶν ταξιδιωτῶν, οἵτινες διατρέχουσι τὴν Εὐρώπην ἐξοδεύοντες τὸν χρυσὸν αὐτῶν εἰς μέρη κατὰ πολὺ ὑστεροῦντα τῶν Ἀθηνῶν, ὡς πρὸς τὸ ἐνδιαφέρον ἐν γένει. Τοῦτο οὐδόλως εἶναι παράδοξον ἀφοῦ τοσαύτη ἐπικρατεῖ ἀγνοία, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ τῆς Ἑλλάδος, φῆμαι δὲ διαδίδονται ὅτι οἱ περιηγηταὶ κινδυνεύουσι ἕνεκα τῆς ληστείας. Αἱ Ἀθηναῖαι μὲν ταῦτα, ὅσον ἀφορᾷ εἰς προσωπικὸν κίνδυνον, εἶναι ἐξ ἴσου ἀσφαλῆς πόλις, ὅσω οἰαδῆποτε ἄλλη ἐν τῷ κόσμῳ. Οἱ δ' ἐπισκεπτόμενοι αὐτὰς ἐκ τῶν βυραῶν ἀγυῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἢ ἐκ τῶν ἀκαθάρτων τῆς Ἀνατολῆς πόλεων προερχόμενοι, μένουσιν ἐκθαμβοί, βλέποντες τὴν χαρίεσσαν καὶ ἐλευστικὴν ὄψιν τῆς πόλεως ταύτης. Ἐν ἐνθουσιώδεις ἐπίσημον πρόσωπον, ἀπολαύσαν ἀπασθῶν τῶν τιμῶν, ὡς ἡ Υ. Πύλη ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ, ἀνέκραξεν ἐπὶ τῇ εἰς Ἀθῆνας ἀφίξει του: «Νῦν τὸ πρῶτον ἀναπνέω ἀπὸ ἐβδομάδων ὄντως ἀναψυχοῦται τις εἰσερχόμενος καὶ πάλιν εἰς ἐλευθερίαν καὶ χριστιανικὴν πόλιν.» Τοῦτο δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ ὡς πρὸς τε τοὺς ἐξωτερικοὺς τύ-

πους, καὶ ὡς πρὸς τὰς ἀρχάς. Αἱ σύγχρονοι Ἀθηναίαι δὲν εἶναι ἀνάξιοι τῶν ἐκφράσεων τοῦ Μίλτωνος, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀρχαίαν πρωτεύουσαν:

Ἐκεῖ ὅπου τοῦ Αἰγαίου καταλήγῃ ἡ παραλία
 Ἐβύρων· ἐκτίσθη πόλις, αἱ ἱστορικαὶ Ἀθηναίαι.
 Εἰς ἀέρα ζωηγόνον τρέφεται ἡ φαντασία.
 Ἐλαφρὸν τὸ ἔδαφος τῆς ἀλλ' ἐκτεταμένον εἶναι.
 Αἱ Ἀθηναίαι! τῆς Ἑλλάδος φωτοβόλος ὀφθαλμός.

Ἐκτὸς τῶν μεγαλοπρεπῶν αὐτῆς ἐρειπίων, εἰς ὧν τὴν θέαν ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ σπουδαστοῦ τῆς κλασικότητος καὶ τοῦ ἀρχαιολόγου δύναται νὰ ἐντροφᾷ ἐπ' ἀόριστον, καὶ τὰ ὁποῖα θέλουσι καθιστᾶ τὰς Ἀθήνας ἐτέραν Μεκκαν διὰ πᾶν ἐρευνητικὸν πνεῦμα, ἡ πόλις δὲν εἶναι ἀκριτὰ πλουσία εἰς διασκεδάσεις, ὥστε νὰ ἐλκύσῃ τὸν χάριν ἀπλῆς διασκεδάσεως ταξιδεύοντα καὶ νὰ μείνῃ οὗτος αὐτὸςε πολλὰς ἐξδομάδας. Πλὴν νὰ μὴ ἴδῃ τις ποσὺς τὰς Ἀθήνας, νὰ μὴ σταθῇ τις ὑπὸ τὸν θαυμάσιον αὐτῶν οὐρανὸν, νὰ μὴ ἀναπνεύσῃ τὸν καθαρὸν αὐτῶν ἀέρα, καὶ νὰ μὴ ῥίψῃ ἐν μόνον βλέμμα ἐπὶ τῶν ἀριστουργημάτων τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, εἶναι στέρησις θεάματος, ἐνοῦντος τὰς πλήρεις μεγαλείου ἀναπολήσεις τῆς ἀρχαιότητος μὲ τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἀπλουστάτης τῶν συγχρόνων διασκεδάσεων.¹

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΩΦΕΛΕΙΑΣ ΤΩΝ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Ὁ Κ. Ἀντωνίου Μηλιαράκης προθύμως ἀπέστειλεν ἡμῖν ὅπως δημοσιεύσωμεν ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ προοιμίου καὶ τῆς εἰσαγωγῆς ἔργου, περὶ ὃ ἔρη πολλοὺ ἀσχολεῖται καὶ προτίθεται νὰ δημοσιεύσῃ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν "Ἱστορικὸν ἰσχυρὸν ἀσπασμα περὶ τῶν ἀσχυροληθόντων ἐἰς γεωγραφικὰς μελέτας τῆς Ἑλλάδος λογιῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι σήμερον καὶ βιβλιογραφία τῶν ὑπὸ τούτων ἐκδοθέντων ἔργων."

Ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς καὶ τοῦ προοιμίου, δημοσιεύομεν μόνον τὰ ἀποσπάσματα, ἐν οἷς ἐν παρῶν γράφει καὶ συντόμως περὶ τῆς ὠφελείας τῶν γεωγραφικῶν καὶ τοπογραφικῶν μελετῶν, παραθέτομεν δὲ καὶ τὴν ἀρχὴν, ἐν ἣ ἐκτίθεται ὁ σκοπὸς τῆς συγγραφῆς καὶ ἡ οἰκονομία τοῦ ὅλου ἔργου, ὅπως χρησιμεύσῃ ἡ δημοσίευσίς αὐτῆ καὶ ὡς ἀπλῆ ἀγγελία ἔργου φιλολογικῶ ἐνὸς τῶν συνεργατῶν μας εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς Ἑστίας.

Σ. τ. Δ.

Εἰς τὸν ἐντελῶς ἀγνοοῦντα τὴν νεωτέραν τῆς Ἑλλάδος φιλολογίαν, θέλει φανῆ ὄντως ἀλλόκοτον τὸ θέμα, ὑπερ ἐπεχειρήσαμεν νὰ πραγματευθῶμεν, εὐλόγως δὲ θὰ ἐρωτήσῃ, ἂν ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τοῦ Βυζαντίου μέχρι σήμερον ἀνέδειξε γεωγράφον ἐξοχον ἢ θαλασσοπόρον ἢ ὀδοπόρον τολμηρὸν καὶ ἐπιστήμονα, αἷους κατὰ τὸ χρονικὸν αὐτὸ διάστημα τὰ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ἔθνη, καὶ ἂν ὑπάρχωσι συγγράμματα γεωγραφικὰ τοιαῦτα ὥστε σπουδαῖος νὰ γίνῃ περὶ αὐτῶν λόγος.

1. Ἐστία, ἐκ τῆς ἐσχάτης ἐκδόσεως μεταφράσεως ὑπὸ τοῦ κ. Α. Α. Ζυγομαλά, τοῦ συγγράμματος τοῦ κ. Τάκερμαν "Οἱ Ἕλληνες τῆς σήμερον"

Τὸ ἀπόρημα ἐκ πρώτης ὄψεως εἶναι πως εὐλογον' διότι οἱ Ἕλληνες καὶ πολὺ μὲν πρότερον, ἀλλὰ κυρίως ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τοῦ Βυζαντίου μέχρι σήμερον οὐδένα ἐξοχον γεωγράφον ἀνέδειξαν, οὐδὲ ὅπως ἔδραμον εἰς ἀνακάλυψιν νέων τόπων ἀγνώστων ἢ πρὸς περιγραφὴν ἐντελεστέραν τῶν γνωστῶν, συνελόντι εἰπεῖν τὸ ἔδαφος τῆς γεωγραφίας δὲν ἐκαλλιέργησαν ἐπιστημονικῶς· οὐχ ἤττον γινώσκουμεν ὅτι τὸ τῆς Ἰδίας αὐτῶν χώρας πολλαχού δὲν ἀφήκαν ἐντελῶς χέρσον, ἀλλ' εἶτε μιμούμενοι τοὺς ἐν Εὐρώπῃ σοφοὺς, εἶτε παροτρυνόμενοι ὑπ' αὐτῶν ἀπειράθησαν τὸ καθ' ἑαυτοὺς νὰ καλλιέργησασιν, καίπερ ὑπὸ δουλείαν διατελοῦντες· ἤσθάνθησαν δ' ἐνωρίς καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς τοιαύτης ἐργασίας καὶ κατενόησαν τὴν ἀξίαν τῶν ἐκ ταύτης καρπῶν. Προτιθέμεθα οὖν νὰ ἐρωτήσωμεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου τί ἐπραξάν, τί παρήγαγον ὠφέλιμον δι' ἑαυτοὺς ἢ διὰ τὴν ἐπιστήμην καθόλου καὶ ὁποῖα ἡ ἀξία τῶν ἔργων των. Δὲν σκοποῦμεν νὰ ἐγειρώμεν μνημεῖον φιλολογικὸν ὑπὲρ νεωτέρων γεωγράφων Ἑλλήνων' διότι ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἱστορίᾳ τῶν ἑλληνικῶν γραμματῶν δὲν εὐρίσκομεν τοιοῦτους ἄνδρας, οὐδὲ τὰ ἔργα τῶν ὁπωσδήποτε ἀσχυροληθόντων εἰσὶν ἀρκούντα πρὸς κατασκευὴν περιφανοῦς μνημείου κάλλος ἔχοντος καὶ δόξαν περιποιούντος αὐτοῖς καὶ τῇ πατρίδι. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου μόνον ἐκτυλίσσοντες τὸν χάσιν τῆς τε Εὐρωπαϊκῆς καὶ Ἀσιατικῆς Ἑλλάδος θέλομεν ἀπλῶς σημειώσαι ἐπ' αὐτοῦ τὰ μέρη, ὧν Ἕλληνες ἐμελέτησαν τὴν γεωγραφίαν καὶ περιέγραψαν τὴν κατάστασιν· θὰ καταδείξωμεν δὲ, τὸ ἐφ' ἡμῖν, καὶ τὸ εἶδος τῆς ἐργασίας καὶ θὰ ὀνομάσωμεν τοὺς ἐργάτας.

Γεωγραφίαι πολιτικαὶ γενικαὶ ἢ μερικαί, γεωγραφίαι μαθηματικαί, χωρογραφίαι, τοπογραφίαι, σχόλια ἐπὶ ἀρχαίων γεωγράφων, μελέται ἐπὶ τῆς ἀρχαίας γεωγραφίας τῆς Ἑλλάδος, πολιτειογραφικαὶ ἢ καταστατικαὶ εἰδήσεις, προσκυνητήρια μονῶν καὶ τὰ τοιαῦτα, δημοσιευθέντα ἐν ἰδίοις βιβλίοις ἢ ἐν περιοδικοῖς ὑπ' Ἑλλήνων ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι σήμερον, ἔσται ἡ ὕλη τοῦ θέματος ἡμῶν, μικρὰ μὲν κατὰ τὸν ὄγκον, πολὺτιμος δὲ κατὰ τὴν ἀξίαν, ἅτε ὑπὸ ἐγγυρίων παραχθεῖσα. Κατὰ καθολικὸν δὲ κανόνα τὴν γεωγραφίαν καὶ πολιτειογραφίαν μιᾶς χώρας ἐκείνοι μᾶλλον δύνανται εὐδοκίμως νὰ πραγματευθῶσιν, οὔτινες ἐν αὐτῇ ἐγεννήθησαν καὶ ἀνετράφησαν· αἰετοὶ δὲ αἱ εἰδήσεις αὐτῶν προτιμῶνται τῶν διδομένων ὑπὸ παντὸς ξένου καὶ ἐπιθλυδος.

Ἐπειδὴ δὲ τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα καὶ δὴ τὰ τῆς δικαιοῦς δημιουργήματα δὲν ἐμφανίζονται μεμονωμένα ἐν τῷ καθολικῷ βίῳ τῶν ἐθνῶν, ἀλλὰ συσχετίζονται ἀναποσπαστως πρὸς τὰς τοπικὰς, πολιτικὰς, θρησκευτικὰς, κοινωνικὰς